

ТРИВОЖНА ТЕОРІЯ ЕТЬЕНА ФЕРМЕЕРСА З ХРИСТІЯНСЬКИМ СПОДІВАННЯМ І НАДІЄЮ

Філософське есе про довкілля Етьєна Фермеєрса нарешті побачить світ українською мовою. Може, воно мало б з'явитися в нас і раніше вже хоча б тому, що Україна пережила і переживає не менш складні, а може й більші, ніж на Заході, свої суто національні екологічні проблеми, які, на жаль, в більшості є й гострими політичними дилемами і з них найважливішою, гамлетівською – *бути чи не бути?* Історія перед українцями постійно ставила це питання і виносила націю на край, за яким уже не було дороги – розверталось провалля. Гадаю, що така або подібна ситуація тією чи іншою мірою виникала в історії й інших європейських народів, але в більшості вони виборсувалися із складних ситуацій, знову таки ж зберігаючи чи не найдорожчу цінність – свободу. Українці втрачали її неодноразово. і порив до свободи, її відвоювання давалось нації дорогою ціною. Тому до проголошення незалежності України гострі екологічні проблеми були, власне, породжені політикою метрополії – Росії. Сучасне покоління мало б пам'ятати, що в рік Чорнобильської катастрофи, яка сколихнула всю планету, ядерний фізик п.Беліков цинічно заявив через засоби масової інформації, що науково-технічний прогрес вимагає жертв. Цим він начебто хотів прикрити, більше того – оправдати бездарність проєктантів і халатність будівників атомної станції в серцевині ідеально чистої зони України з екологічного погляду.

Скажемо ще одвертіше: все те, що нині завдячує Україна, а відтак і вся планета з погляду екології, впирається, як здається, в принципове, засадниче питання. Його можна сформулювати таким чином. З моменту появи на Землі людини, яка з самого початку своєї діяльності поставила мету – для власного виживання – *завоювання* Природи, вона загубила свою душу. Суперечности, на перший погляд, начебто немає, адже *homo sapiens* має своє оправдання: людині треба жити. Отже, зразу ж “включилася” в екологічну проблему мораль. Народження Христа, *Його* Місія на Землі мають духовний зміст, але було б безмежною наївністю гадати, що ця Місія не мала й досі не має універсального значення. Хоч скільки не було впродовж двох тисячоліть Пророків,

філософів-мислителів, які детально і проникливо обговорювали зміст і призначення для людини приходу Месії, людина у своїй діяльності пропускала повз вуха найголовніший сенс Покликання Месії, так само не вдавалася в поглиблене розуміння Святого Письма. Сьогодні, після історичного розвитку цивілізації, з упевненістю можемо констатувати необхідність *екології душі*. В епоху тоталітаризму, певна річ, годі було навіть заїкатися про душу як феномен християнства. Пан ядерний фізик, матеріяліст до “мозга костей”, не міг думати про цей дивовижний феномен, від здоров’я якого залежить майбутнє людства і людської цивілізації.

Автор есе дуже переконливо показав, назвемо умовно, падіння людини в її необмеженому прагненні підкорення Природи своїм цілям. І причина цього падіння (інакше не назвеш, як моральним падінням, відходом від християнських засад співжиття з людьми і Природою) у “забутті” того, заради чого прийшов Христос на землю. І саме в християнську епоху сталися катастрофічні зміни в екології. Причина ніяк не в християнстві; переконаний, що претензії до християнства, про які згадано в есе, не обґрунтовані. Адже в справі матеріяльного розвитку людської спільноти вирішувала людина, а не Бог, який дав людині прекрасну можливість *вибору*. Шлях людина вибрала, і ми добре знаємо, куди вона прийшла, бо відступила від засад християнства. Очевидно, ця думка не потребує обґрунтування. Можна лише нагадати, що інтенсивне добування нафти – єдиного нині палива для автомобіля і ще там для чогось – уже призводить до скорого вичерпання запасів. І в цьому прагненні максимально забрати в Матері-Землі все, що вона має, прозирає хижацька нажива, бо... Справді, “регулювання” цінами отого палива є, очевидно, нічим іншим, як спекуляцією, наживою з метою одержання надприбутків. Ще одна ілюстрація у формі не зовсім риторичного запитання: чи ціни на фармацевтичну продукцію насправду є віддзеркаленням фактичних витрат на неї? При тому ціни на ліки постійно ростуть, тенденції на зниження не спостерігається. Надприбутки формують хижацький спосіб експлуатації Природи. Мамона править світом – скажемо популярно. Автор наводить масу переконливих аргументів “за” і “проти”, висвітлюючи різні погляди й думки в цій складній системі, що є проблемою виживання людини і людства. І з цих міркувань можемо зробити свій висновок. Навряд чи я помиляюся

щодо екології душі, бо, по правді, *все з неї починається*. Підтвердженням цього є й теорія екоетики. Повертаємось на “круги своя”. Необхідне *нове мислення*, новизна якого полягає в повному поверненні до християнських засад співіснування людини в цьому світі речей і Природи.

Так, я хочу, як і мільйони моїх співвітчизників, як і всі мої брати і сестри в християнській вірі, як і віруючі різних релігій та конфесій, – всі ми хочемо і прагнемо жити в добробуті і достатку, бути щасливими на цій Землі. Злидні, хвороби, нестатки – зло, до якого ніхто не має права бути байдужим. Це не значить, що ми маємо забути про своє призначення на Землі, бо, коли ми всі відійдемо у вічність, ми *зобов'язані* залишити Землю квітучою для майбутніх поколінь. Це і буде по-Божому, по-християнськи.

На мій погляд, нове мислення полягає і в тому, що кожна людина на цій Землі, незалежно від того, на якому вона знаходиться суспільному щаблі і якими володіє матеріальними цінностями, природними обдаруваннями і талантами, які має з ласки Бога, – кожна людина має усвідомити головну річ. Вона мусить твердо знати про свою *причетність* до всього, що коїться на Землі. Називаю цю ситуацію *причетністю до зла*. Про що йдеться? Отож, незалежно, де воно, зло, відбувається, людина не має жодного права мовчати про зло, пояснюючи цю свою позицію характерною для українців фразою “Моя хата скраю”, а серед широкого загалу людської спільноти думкою: “Від мене нічого не залежить”, “Це не мого ума справа” і т.д. Хоче чи не хоче ця людина, а відтак політики та дипломати і т.д., – всі вони, може, іноді й через не усвідомлену відповідальність, є *причетними до зла*. Тобто всі без винятку відповідають за “стан справ” у світі.

Хтось, може, назве цю думку утопічною, хтось – романтичною або наївною, але, коли замислитись над сутністю добра та зла, що співіснують у людині, яка має право вибору, і виявляються на кожному кроці цивілізаційного процесу впродовж тисячоліть, то викладені міркування про нове мислення постануть не такими вже наївними, як спочатку здаються вони з першого погляду.

Активне і глобальне заперечення зла є вже *причетністю до добра*. Хіба це не християнська постава кожної людини? Хіба це перечить будь-якій релігії і конфесії?

Автор філософського есе розчиняє двері для *надії і любові*, і ці християнські засади, які є глибоко гуманістичні за своєю чисто

людською природою, – я переконаний – перебудують світ зла, екологічних лих, злиднів і нещастя. Змінять світ хижака з доменою надприбутків на вічно квітучий Едем.

Я усвідомлюю складність *переходу* людства до нового мислення, бо потрібна титанічна праця на переорієнтацію всього агропромислового комплексу в глобальному масштабі, але необхідність цього переходу не має альтернативи, так само, як не має альтернативи людина, яка закінчить земний шлях і постане перед Богом для життя вічного. Для неї шлях – тільки в *любви та надії*.

Технологічні процеси нині вимагають з усією гостротою переорієнтації, яка буде посилюватись, в настирливому шуканні нових засобів енергії. Свого часу преса повідомляла про успішні починання в країнах Латинської Америки про заміну автопалива екологічно чистим деревним спиртом. Це лише значить, що стримування з боку відповідних компаній і концернів пошуків альтернативи відповідним джерелам, які входять у стадію вичерпання, напевне, приречене на провал. Так само не стримати прагнення людини жити на чистій Землі, берегти її, як рідну маму, котра привела її, своє дитя – людину, на цей світ і благословила для *життя*, а не смерті – зла, яке завжди поруч. Глибоке розуміння діалектики Добра-Зла, *усвідомлене* протиборство, яке набуде глобального значення, прискорить перебудову світу на засадах нового мислення.

Мені в очі дивиться дивовижне сотворіння – панда, і в її погляді, крім меланхолійности, я бачу тривогу. Я дуже хочу, щоб зникла ця тривога, яка сьогодні оселилася в серцях мільйонів людей. Зокрема, я дуже стривожений долею Українських Карпат, чудового краю, нині майже сплюндрованого хижацтвом імперії зла впродовж десятиліть його потворного існування і з не меншим бандитизмом – людей, що нині творять зло, доценту вирубуючи зелене крилате диво і розпродуючи його наліво і направо заради своїх же надприбутків. Мене тривожить доля людей, які залишились доживати віку в смертельно небезпечній “зоні відчуження” навколо Чорнобиля. Біблійна Зірка Полин, упавши на мою землю, розверзлася засекреченими донині (як би це не було дивно, якщо врахувати, що ми сьогодні живемо в новій державі, в незалежній Україні) обсягами і глибиною катастрофи, числом людських жертв, які щорічно поповнюють негласний список мертвих.

Але я гордий від того, що ще в минулому столітті знайшлася людина, яка не побоялася сказати правду сильним світу цього. Я радію від слів вождя Сіетлу, який не побоявся сказати правду про Матір-Землю і про людину, яка прийшла на неї як завойовник і руйнівник.

Я дивлюся в очі панди і глибоко, невідступно, постійно надіюся, бо моя надія спирається на християнську віру, що в очах панди залишиться лише меланхолійний погляд і зникне тривога, як зникне вона із наших сердець, бо ми знаємо, ми переконані, ми для цього ж і ще для багато чого *покликані*, щоб змінити себе, вдосконалити свою душу і таким чином змінити світ. І хай той, інший світ – світ зла, нещастя і лиха, ще опирається, ще котиться протореною дорогою в нікуди, тих, які хочуть реальних змін, більше, на їх боці перевага не тільки чисельна, але й духовна, насамперед духовна, як запорука чи фактор реального прогресу, скерованого на докорінні зміни.

Очі панди глядять на мене меланхолійно, та я поки що бачу в них тривогу, як віддзеркалення наших тривог і надій.

27 березня 2000 р.

Післямова до кн.: Етьєн Фермеєрс. Очі панди. Філософське есе про довкілля. Переклад з нідерландської Ярослава Довгополого. – Львів: "Стрім", 2000, с. 68-71.